

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Kouluikäisen kotoutumista estävät ja edistävät tekijät - kirjallisuuskatsaus

Hanne Pehkonen & Anna-Kaisa Toukonen

2018 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Kouluikäisen kotoutumista estävät ja edistävät tekijät - kirjallisuuskatsaus

Hanne Pehkonen & Anna-Kaisa
Toukonen
Sairaanhoitaja
Opinnäytetyö
Maaliskuu, 2018

Sairaanhoidaja (AMK)

Hanne Pehkonen & Anna-Kaisa Toukonen

Kouluikäisen kotoutumista estävät ja edistävät tekijät - kirjallisuuskatsaus

Vuosi	2018	Sivumäärä	37
-------	------	-----------	----

Suomeen kotoutuvien maahanmuuttajaperheiden määrä on ollut huomattavassa kasvussa viime vuosi tuhannelta lähtien, lisäten maahanmuuttajalasten osuutta suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä tuo esille tarvetta huomioida maahanmuuttajalasten yhteiskuntaan kotoutumiseen vaikuttavat tekijät, millä tavalla kotoutumista voitaisiin edistää sekä estäviin tekijöihin puuttua.

Opinnäytetyötä on toteutettu yhteistyössä Vantaan kaupungin maahanmuuttajapalveluiden kanssa, tarkoituksena tarjota tiivistettyä näyttöön perustuvaa tietoa kouluikäisten maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa työskenteleville kotoutumista edistävästä ja estävästä tekijöistä. Tutkimus toteutettiin induktiivisen sisällönanalyysin keinoin.

Koulu-ikäisten kotoutumista estäviksi tekijöiksi nousivat yhteistyön hankaluus, opetukseen ja oppimiseen liittyvät vaikeudet, henkilökunnan valmiuksien puute ja asenteellisuus, kiusaaminen, syrjäytyminen ja syrjintä, psyykkiset ongelmat, kulttuuritekijöistä johtuvat ja kieleen liittyvät vaikeudet, sekä perheissä esiintyvät ongelmat ja identiteettiin liittyvät haasteet. Edistäviksi tekijöiksi nousivat toimiva koulujärjestelmä, harrastustoiminta, psyykinen hyvinvointi, kaverisuhteet, kulttuuriin sopeutuminen, vahvat sukupolvisuhteet sekä kielitaidon kehittyminen.

Kouluikäisten maahanmuuttajalasten kotoutumisesta heidän omasta näkökulmastaan on vähän tietoa, tulevaisuudessa voitaisiin kerätä lisää tutkimustietoa käyttäen esimerkiksi haastatteluja sekä toiminnallista havainnointia. Huomioiden kielen ja kulttuuritietouden merkityksen edistävästä tekijänä, sekä kiusaamisen ja syrjinnän estävänä tekijänä, olisi hyvä perustaa kulttuuriopettavaisia kerhoja. Panostaminen monikulttuuriseen vuorovaikutukseen tarjoaisi etuja maahanmuuttajalasten kotoutumisen edistämiseksi. Harrastustoiminnan kautta lasten kielenoppiminen ja sosiaalisten suhteiden luominen helpottuu, joten olisi tärkeää ohjata maahanmuuttajaperheitä harrastustoiminnan pariin.

Asiasanat: Maahanmuuttaja, kouluikäinen, kotoutuminen

Hanne Pehkonen & Anna-Kaisa Toukonen

Preventing and promoting factors of integration of school-aged immigrant children - literature review

Year	2018	Pages	37
------	------	-------	----

The number of immigrant families in Finland has been growing steadily over during the past decades, increasing the amount of immigrant children integrating in the Finnish society. This demands attention in considering the factors affecting the integration of immigrant children in their new environment, how to promote this process and how to interfere with what prevents it.

This thesis work has been carried out in cooperation with Vantaa Immigrant Services to provide evidence-based information on factors promoting and preventing the integration of school-aged immigrant children in the Finnish society, for those working with immigrant children. The study was conducted as a descriptive literature review.

This thesis highlights as preventing factors of integration of school-aged immigrant children coordination difficulties between home and school, learning difficulties, lacking competences and attitudes of the staff at school, bullying, social exclusion and discrimination, mental-health related issues, cultural and language related difficulties, issues at home and identity-related challenges. Promoting factors are related to the functioning school system, hobbies, mental well-being, friendships, cultural adaption, strong family relations and good development of language skills.

There is little conducted data the integration from the school-aged immigrant children's point of view, in the future more data could be provided on these topics by interviewing and functionally observing immigrant children in the Finnish society. Considering the importance of language and cultural awareness as a promoting factor, and bullying, social exclusion and discrimination as preventing factors in integration, multicultural group activities could be used to answer to these issues. Investing in multicultural intercommunication could provide benefits in promoting the integration of immigrant children. Learning the language and creating social relationships is easier through hobbies, highlighting the importance of guiding immigrant families to supporting activities.

Keywords: Immigrant, school-aged children, integration

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Maahanmuuttajuuteen liittyvät käsitteet	7
3	Maahanmuuton perusteet ja syyt.....	8
4	Kotoutuminen	8
4.1	Kotoutumisen edistäminen	9
4.2	Kotoutuminen prosessina	10
5	Identiteetti	11
6	Lapsen terveys	11
7	Koulu monikulttuurisuuden kohtauspaikkana	12
8	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	13
9	Tutkimusmenetelmät.....	13
9.1	Aineistohaku.....	13
9.2	Aineiston valinta	14
9.3	Aineiston analysointi	15
10	Tulokset.....	16
10.1	Kotoutumista estävät tekijät.....	16
10.1.1	Yhteistyön hankaluus	16
10.1.2	Opetukseen ja oppimiseen liittyvät haasteet	17
10.1.3	Henkilökunnan valmiuksien puute ja asenteellisuus.....	17
10.1.4	Kiusaaminen, syrjintä ja syrjäytyminen.....	18
10.1.5	Psyykkiset ongelmat	18
10.1.6	Kulttuuritekijöistä johtuvat vaikeudet	19
10.1.7	Kieleen liittyvät vaikeudet.....	19
10.1.8	Perheissä esiintyvät ongelmat.....	20
10.1.9	Identiteetin kehittymiseen liittyvät haasteet	21
10.2	Kotoutumista edistävät tekijät	22
10.2.1	Toimiva koulujärjestelmä.....	22
10.2.2	Harrastustoiminta	23
10.2.3	Psyykinen hyvinvointi	23
10.2.4	Kaverisuhteet.....	23
10.2.5	Kulttuuriin sopeutuminen	24
10.2.6	Vahvat sukupolvisuhteet	24
10.2.7	Kielitaidon kehittyminen	24
11	Pohdinta	25
11.1	Tulosten tarkastelu.....	25
11.2	Luotettavuus	26

11.3	Eettisyys	27
11.4	Johtopäätökset, kehittämissuhteet ja jatkokutkimussuhteet	28
	Lähteet	30
	Taulukot	33
	Liitteet	34

1 Johdanto

Viime vuosi kymmenien ajan maahanmuuttajien määrä on ollut Suomessa huomattavassa kasvussa. Maahanmuuttajalasten osuus lähti kasvuun 1990-luvulla, kun perheellisiä pakolaisryhmiä alettiin ottamaan vastaan Suomessa, tämä osittain johtuen siitä, että maissa joista pakolaisia alkoi virrata Suomeen, oli lasten osuus suhteellisen suuri. (Tilastokeskus (A), 2017.) Maahanmuuttajien määrä on edelleen kasvussa, Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2016 kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli 21 %. Tämä on ylittänyt myös vuoden 2013 ennätysmäärän. (Tilastokeskus (B), 2017.) Tilastoista voidaan myös havaita, että maahanmuutto on keskittynyt suuriin kaupunkeihin. Vieraskielisestä väestöstä suurin osa on sijoittunut Uudellemaalle, jossa asuu 56 % koko maan vieraskielisestä väestöstä. Uudellamaalla asui vuonna 2016 noin 131 000 ulkomaan kansalaista, vieraskielisiä oli yli 197 000. Vieraskielisistä suurin osa, 16,6 % väestöstä, asuivat Vantaalla. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2017.)

Maahanmuuttajalapsiperheiden määrän lisääntyminen on lisännyt myös tarvetta palveluiden kehittämiseksi. Opinnäytetyössä avataan kotoutumisen, monikulttuurisuuden ja maahanmuuttajuuden käsitteitä sekä kotoutumisprosessia. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tarjota tiivistettyä näyttöön perustuvaa tietoa lasten kotoutumisesta. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten kouluikäisten lasten kotoutumista voidaan tukea. Opinnäytetyö tutkimuskysymykset ovat: Mitkä tekijät edistävät lasten kotoutumista? Mitkä tekijät estävät lasten kotoutumista? Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Vantaan kaupungin maahanmuuttajapalveluiden kanssa.

Maahanmuuttajien kotoutumista on tutkittu aikuisten näkökulmasta huomattavasti enemmän kuin lasten, eikä niistä saatuja tutkimustuloksia voida suoraan verrata lasten tilanteeseen. (Törmänen 2017, 10). Tiedon tarve maahanmuuttajalasten ja -nuorten sosiaalisesta, psyykkisestä ja terveydellisestä hyvinvoinnista on suurta niin kuntatoimijoiden kuin kansallisen kotoutumisen seurantajärjestelmän näkökulmista. Tietoa on ollut hyvin vähän, sekä se on ollut hajanaista ja hankalasti saatavilla. (THL 2016.)

2 Maahanmuuttajuuteen liittyvät käsitteet

Maahanmuuttajuuteen liittyy monia eri käsitteitä, ja jo pelkästään sana ”maahanmuuttaja”, on käsitteenä laaja-alainen, eikä aina täysin yksiselitteinen. Sanana se luo usein mielikuvia ja mielleyhtymiä, jotka saattavat olla hyvinkin harhaanjohtavia. Tilastoissa ja tutkimuksissa maahanmuuttajalla tarkoitetaan ulkomaan kansalaista, joka on muuttanut Suomeen aikomuksena asua maassa pidemmän aikaa. Maahanmuuttaja käsitettä käytetään joskus myös henkilöistä, jotka ovat syntyneet Suomessa, mutta joiden vanhemmat tai toinen vanhemmista ovat muuttaneet aikaisemmin Suomeen. Heitä saatetaan joskus myös kutsua ’toisen sukupolven maahanmuuttajiksi’. (Säävälä 2011, 7.)

Paluumuuttajista puhutaan lähtö maahansa palanneista henkilöistä, eli Suomessa tämä käsittää henkilöt, jotka ovat entisiä tai nykyisiä Suomen kansalaisia sekä heidän perheenjäseniään, jotka muuttavat takaisin Suomeen. Pakolaisesta puhutaan silloin, kun henkilö on saapunut maahan perustellulla syyllä pelätä joutuvansa kotimaassaan vainon kohteeksi. YK:n pakolaissopimuksen määritteen mukaan sota, luonnonkatastrofi tai köyhyys eivät ole pakolaisuuden syitä. Suomessa pakolaisiksi kuitenkin käsitetään myös henkilöt, jotka ovat saaneet virallisesti jäädä maahan humanitaarisista tai suojelun tarpeen syistä. (Väestöliitto 2017.) Turvapaikanhakijalle Euroopan neuvosto on asettanut oman määritteen. Turvapaikanhakija on henkilö, joka on kolmannen maan kansalainen tai kansalaisuudeton henkilö, vielä ilman lopullista päätöstä jättämänsä turvapaikkahakemukseen vieraassa valtiossa. Päätös turvapaikanhakijalle voi olla kielteinen, tai hän voi saada oleskeluluvan, tai pakolaisstatuksen. (Lähteenmäki 2013, 8-9.)

3 Maahanmuuton perusteet ja syyt

Maahanmuuton perusteet ja syyt ovat hyvinkin erilaisia eri yksilöiden ja perheiden kohdalla. Maahan saavutaan hyvin erilaisista syistä, erilaisista maita, olosuhteista ja taustoista (Säävälä 2011, 7.) Väestöntutkimuslaitoksen koonnin mukaan, vuonna 2011 yleisin maahanmuuton syy oli EU-perusteinen maahanmuutto, joihin lukeutuvat muuttaminen muun muassa vapaa liikkuvuus niin työn, opiskelun vuoksi, kuin myös perhesiteiden vuoksi EU-maiden sisällä. Toiseksi yleisimmäksi perusteeksi luokitellaan perhesiteiden perusteella tapahtuva muutto, jonka jälkeen tulevat opiskelun ja työn perusteella tapahtuva maahanmuutto. Humanitaarisiin syihin perustuvan maahanmuutto oli toiseksi vähiten yleisin syy koonnin mukaan. (Miettinen & Säävälä 2011.)

Erityisesti viime vuosien aikana EU:n ulkopuolelta perhesyiden vuoksi maahan saapuvien määrä on ollut kasvussa, sillä humanitaarista syistä aiempina vuosina saapuneet henkilöt hakevat nyt myös lähtömaahan jääneille perheenjäsenille lupaa saapua Suomeen (Säävälä 2011, 13.) Säävälä (2011) toteaaakin katsauksessaan, että perhesyyt ovat hyvin keskeinen vaikuttava tekijä monen henkilön päätökseen lähteä maasta, tai valita juuri tietty kohdema. Tämä ei ainoastaan koske perheenyhdistämiseen liittyvää maahanmuuttoa, vaan esimerkiksi myös muuttoa, jolloin henkilö muuttaa työn tai opintojen vuoksi toiseen maahan niin, että perheellä on rooli muuttoon motivoijana (Säävälä 2011, 14.)

4 Kotoutuminen

Muuttaessaan uuteen maahan maahanmuuttaja kohtaa vieraan maan, sen tavat, kielen, kulttuurin, arvot, sekä toimintatavat (Schubert 2013, 63). Kotoutumisen päätavoitteena on, että maahanmuuttaja voi tuntea olevansa osallinen yhteiskunnassa. Tavoitteeseen pääsemisen edellytyksenä on, että maahanmuuttaja ja yhteiskunta kehittyvät vuorovaikutteisesti. Kotoutumisen aikana maahanmuuttajaa tuetaan, jotta hän oppisi

yhteiskunnan ja työelämän tietoja ja taitoja, sekä loisi sosiaalisia verkostoja. Maahanmuuttajalle tulee tarjota myös mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. Kotouttaminen eroaa käsitteenä kotoutumisesta siten, että kotouttamisesta puhuttaessa tarkoitetaan niitä toimenpiteitä ja palveluita, jolla maahanmuuttajaa tuetaan kotoutumaan. (Mammon 2010,12-13.) Kotouttaminen on monialaista, siinä ovat mukana viranomaiset sekä monet muut tahot (Lampelto, Taimi, Hyytinen 2010, 12).

Kunnat ovat vastuussa maahanmuuttajien kotouttamisen järjestämisestä. Kotouttaminen on usein keskitetty maahanmuuttoyksiköihin, joiden tehtävänä on luoda pohja kotoutumisprosessille. Maahanmuuttoyksiköiden työtä ohjaavat sosiaali- ja terveystoimen perushuollon lait, kotoutumislait, ulkomaalaislaki sekä laki yhdenvertaisuudesta. Kansainväliset ja valtakunnalliset päätökset sekä kunnan omat linjat vaikuttavat myös maahanmuuttoyksiköiden työhön. (Lampelto, Taimi, Hyytinen 2010, 11-12.)

Laki maahanmuuttajien kotouttamisen ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta on laadittu vuonna 1999. Siinä asetetaan, että maahanmuuttajalla on oikeus kotoutussuunnitelmaan, kun hän on ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi tai hakee toimeentulotukea. Kotoutussuunnitelma on laadittava viimeistään viisi kuukautta sen jälkeen, kun asiakas on alkanut saada toimeentulotukea tai jäänyt työttömäksi. Oikeus kotoutussuunnitelmaan on enintään kolme vuotta siitä, kun maahanmuuttaja on rekisteröity väestötietojärjestelmään. Kotoutumissuunnitelman sisällöstä, muun muassa koulutus- tai työnhakusuunnitelma, kieliopinnot sekä lasten ja nuorten kotoutumista tukevat toimenpiteet, näistä sovitaan yhdessä kunnan, työvoimatoimiston ja maahanmuuttajan kesken. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999.)

Kuntoutussäätiön tutkimuksessa kotoutumislakia ja kotoutumissuunnitelman laatimista pidettiin hyvinä asioina. Kritiikkiä kohdistui kotoutumissuunnitelman laatimiseen, koska resursseja niihin palaamiseen ja seurantaan ei ole ollut. Lisäksi kotoutumissuunnitelman ulkopuolelle jäävät ne, jotka eivät hae toimeentulotukea tai töitä, esimerkiksi kotiäidit. Kotoutumissuunnitelman ulkopuolellejääneillä on vaarana se, etteivät he opi suomen kieltä, eivätkä tunne oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan suomalaisessa yhteiskunnassa. (Peltola, Metso 2008, 66-67.) Vuonna 2010 tähän asiaan tehtiin muutos, ja laki kotoutumisen edistämisestä astui voimaan loppuvuodesta.

4.1 Kotoutumisen edistäminen

Maahanmuuttajien kotoutumista pyritään edistämään erilaisilla toimenpiteillä ja palveluilla, jotka järjestetään yleensä osana kunnallisia palveluita. Laissa on säädetty, että maahanmuuttajalle tulee antaa tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Maahanmuuttajalle tulee tarjota ohjausta ja neuvontaa työelämästä sekä

kotoutumista edistävästä toimenpiteistä ja palveluista. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

Laki kotoutumisen edistämisestä on laadittu, jotta palveluissa voitaisiin ottaa paremmin huomioon myös esimerkiksi kotiäidit, jotka olivat aikaisemmin jääneet kotoutumissuunnitelmien ulkopuolelle. Kotoutumissuunnitelmat pyritään laatimaan hyvin yksilöllisesti, asiakkaiden tarpeet huomioiden. Lisäksi uuden lain myötä kotoutussuunnitelman aikajaksoon tuli jouston varaa, mikäli suunnitelma ei ole voitu toteuttaa, esimerkiksi sairauden, vamman tai äitiys-, isyys- tai vanhempain vapaan vuoksi. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

4.2 Kotoutuminen prosessina

Kotoutuminen on subjektiivinen kokemus, jota ohjaavat koherenssin ja sopeutumisen tunne (Mammon 2010, 14). Kotoutumiseen liittyy paljon stressiä aiheuttavia tekijöitä. Maahanmuuton seurauksena on jouduttu jättämään hyvästit tutulle ja turvalliselle. Perhe, suku ja ystävä suhteet ovat saattaneet jäädä toiseen maahan, ja maahanmuuttaja kohtaa elämän vieraassa maassa. Kulttuurikin voi erota omasta monella eri tavalla, esimerkiksi tavat, normit ja arvot voivat olla vieraita. Vuorovaikutus uudessa maassa on hankalaa, kun ei osata kieltä ja kehonkielen avulla viestintä voi olla ristiriitaista ja väärinymmärryksiä sattuu helposti. Kotoutumisessa maahanmuuttajan pyrkimys onkin uuteen yhteiskuntaan asettuminen. (Schubert 2013, 63-65.)

Akkulturaatioasennemalli on Berryn luoma kaksisuuntainen malli, jossa arvioidaan kontaktin tarvetta yhteiskunnan valtaväestöön sekä toivetta oman kulttuurin säilyttämisestä. Integraatio on synonyymi kotoutumiselle, jolloin maahanmuuttaja haluaa säilyttää omaa kulttuuriaan, mutta samalla hyväksyy valtaväestön kulttuurin, saattaen omaksua tapoja tai asenteita valtaväestöltä. Separaatio käsitteenä tarkoittaa sitä, että maahanmuuttajalla ei ole tarvetta ottaa kontaktia valtaväestöön, vaan haluaa säilyttää oman kulttuurinsa mahdollisimman tiukasti, ja kielen opiskelu tai vieraiden tapojen hyväksyminen on vaikeaa. Assimilaatiolla tarkoitetaan sulautumista valtaväestöön. Maahanmuuttaja pyrkii omaksumaan mahdollisimman paljon valtaväestön kulttuurille ominaisia tapoja ja asenteita, omaa kulttuuria voidaan jopa väheksyä. Marginalisaatiolla tarkoitetaan sitä, ettei ole tarvetta ottaa kontaktia valtaväestöön, eikä ole toivetta säilyttää omaa kulttuuria. Marginalisaatio on harvinaisimmin ilmenevä asenne, mutta useimmiten, se on seurausta ympäristön painostuksesta assimilaatioon (Berry 1997, 6-7, Schubert 2013, 64-65.)

**Tarve ottaa kontaktia
valtaväestöön**

**Ei tarvetta ottaa kontaktia
valtaväestöön**

Toivoo oman kulttuurin säilyvän	Integraatio	Separaatio
Ei toivetta oman kulttuurin säilymisestä	Assimilaatio	Marginalisaatio

Taulukko 1 Akkulturaatiomalli Berryn mallia mukailten (Berry 1997)

5 Identiteetti

Identiteetin kehitys alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi koko aikuisiän. Sen on ajateltu olevan etenkin nuoruusiän keskeinen kehitystehtävä (Fadjuhoff 2007). Identiteetti tekee ihmisestä yksilöllisen ja toisaalta liittää hänet yhteisöihin. Identiteetin kehittyminen on prosessi; dialogi ihmisen henkilökohtaisten ominaisuuksien ja sosiaalisen ympäristön välillä. Elämäntapahtumat muokkaavat identiteettiä, siitä huolimatta ihmisellä on tarve kokea minuudessaan myös jatkuvuutta ja samanlaisuutta läpi muutosten. Identiteetin eri osa-alueet kehittyvät eri tavoin ja eri tahtiin ja voivat olla hyvin eri vahvuisia. Omakohtaisesti saavutettua ja rakennettua identiteettiä pidetään vahvimpana identiteetin tasona ja hyvinvoinnin voimavarana. (Fadjuhoff 2007.)

Identiteetin muotoutumiseen vaikuttaa vahvasti edellisessä kappaleessa kuvattu akkulturaatio asenne. Identiteetti, arvot, käyttäytyminen ja asenteet voivat muuttua kulttuurien kohtaamisen seurauksena. (Liebkind 1994, 25.) Lapsen asemassa kahden kulttuurin välillä tasapainoillaan. Lapsen ja vanhemman roolit voivat myös hämärtyä, jos kotoutuminen tapahtuu eritahtisesti. Lapset oppivat yleisesti kielen nopeammin kuin aikuiset, ja tämä voi vinouttaa perheen sisäisiä valtasuhteita (Schubert 2016, 71). Lapset voivat joutua esimerkiksi toimimaan tulkkeina. Lapsen tulisi saada olla lapsi. Lapsuuden tunteet keskeneräisyydestä voivat heijastua myöhemmin aikuisena ja ilmetä muun muassa turhautumisen, pelon tai epätoivoisuuden tunteina. Lapsen identiteetin rakentumisen kannalta on tärkeää, että vanhemmat pysyvät vanhempina ja lapset lapsina. Lapsen identiteetti vahvistuu, kun koulu kunnioittaa hänen kulttuuriaan, ja yhteistyö vanhempien kanssa sujuu. (Khezri 2016.) Koulussa, jossa lapsen identiteettikehitystä voidaan tukea ja vahvistaa, tärkein tavoite on sallivan ja ennakkoluulottoman ilmapiirin aikaan saaminen (Schubert 2016, 72).

6 Lapsen terveys

Lapset eivät aikuisen tavoin ajattele maahanmuuttoa tapahtumana, vaan lapsi pyrkii elämään perheen elämänmuutoksen mukana ja sopeutumaan niin hyvin kuin mahdollista. Tästä johtuen lapset mukautuvat uuteen ympäristöön ja oppivat uuden asuin maan kielen ja kulttuurin yleensä aikuisia nopeammin. Lapsen vaikuttavat vahvasti vanhempien stressi, yksinäisyys ja taloudelliset vaikeudet, ja maahanmuuttaja perheet ovat alttiimpia näillä osa-

alueilla ilmeneville vaikeuksille. Maahanmuuttajalapsen ovat tästä syystä myös alttiimpia mielenterveysongelmille (Schubert 2013, 69-70.) Terveiden voimavarat auttavat lasta ja nuorta säilyttämään elämän loogisuuden ja ennustettavuuden tunteen, sekä ylläpitämään sinnikkyyttä (Säävälä 2012, 16.)

Terveys ja hyvinvointi voidaan määrittää usealla eri tavalla näkökulmasta riippuen. Tässä katsauksessa terveys ja hyvinvointi ymmärretään Maailman terveysjärjestön määritelmän mukaisesti. Sen mukaan, terveys ja hyvinvointi ovat dynaamista, fyysistä, psyykkistä, henkistä ja sosiaalista hyvinvointia, eikä pelkkänä sairauden puuttujana (Säävälä 2012, 16).

Hyvinvoinnin osatekijät voidaan jakaa perinteisesti kolmeen eri koostuvaan kokonaisuuteen, joita ovat terveys, materiaallinen hyvinvointi sekä koettu hyvinvointi (Vaarama, Moisio & Karvonen 2010, 11-12).

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tutkiminen ja kouluttaminen ovat tärkeitä, sillä myöhemmässä aikuisuudessa terveys ja toimintakyky rakentuvat lapsuudessa ja nuoruudessa omaksutuista elintavoista psykososiaalisille voimavaroille ja toimintamalleille (Säävälä 2012, 17.) Niin maahanmuuttajalapsen kuin aikuisen terveys ja hyvinvointi ovat tärkeässä roolissa osaa kotoutumisprosessia, sillä onnistunut osallisuuden ja kotoutumisen tunne ehkäisevät niin syrjäytymistä, mutta myös kaventavat hyvinvointi- ja terveyseroja. (THL 2017.) Lasten ja nuorten kotoutumisessa ovat koulut, päiväkodit, nuorisotyö- ja toiminta sekä erilaiset vertaisryhmät merkittävässä roolissa (Kangaspunta yms. 2017, 19).

7 Koulu monikulttuurisuuden kohtaamispaikkana

Monikulttuurisuus voidaan määrittellä usealla eri tavalla, ja monikulttuurisuuden käsitettä on kritisoitu sen erilaisten määritelmien moninaisuudesta. Tässä katsauksessa monikulttuurinen koulu tarkoittaa koulua, jossa maahanmuuttajaoppilaiden läsnäolo on näkyvänä koulussa. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa maahanmuuttajaoppilaita ovat he, jotka ovat Suomeen muuttaneita tai maahanmuuttajataustaisia Suomessa syntyneitä oppilaita. (Niemelä, Tuitti, Virta & Rinna 2011, 21.)

Maahanmuuttajataustaiset oppilailla on oikeus samoihin tukea tarjoaviin toimiin, kuten esimerkiksi osa-aikaiseen erityisopetukseen, tukiopetukseen sekä muihin oppilashuollon palveluihin. Järjestelyt opetukselle määräytyvät sekä oppilaan yksilöllisen tarpeen, kuin koulun resurssien perusteella. Maahanmuuttajataustaisten opetussuunnitelma voi myös olla osa kotoutumissuunnitelmaa. (Niemelä, Tuitti, Virta & Rinna 2011, 24.) Jotta voitaisiin antaa maahanmuuttajataustaisille lapsille ja nuorille tasa-arvoiset mahdollisuudet kouluttautua ja pärjätä yhteiskunnassa suomalaistaustaisten kanssa, koulutuskulttuurin kehittäminen lähtee niin opetustoimen, opettajien kuin myös eri taustaisten oppilaiden tasolta. (Niemelä, Tuitti, Virta & Rinna 2011, 23.)

8 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämä opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, joka on yksi laadullisen tutkimuksen menetelmä. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään syvälliseen ja aineistolähtöiseen tutkimustietoon valitusta näkökulmasta (Kylmä & Juvakka 2007, 28-29). Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on muodostaa kokonaiskuva tutkittavasta ilmiöstä tutkitun tiedon perusteella, ja tarjota tiivistettyä tietoa aiheesta (Stolt, Axelin & Suhonen 2015).

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten kouluikäisten lasten kotoutumista voidaan tukea. Opinnäytetyön tavoitteena oli antaa tietoa maahanmuuttajalasten kanssa työskenteleville kotoutumista edistävästä ja estävästä tekijöistä. Lisäksi opinnäytetyön tavoitteena oli, että tuloksia voitaisiin hyödyntää työelämässä maahanmuuttajapalveluiden kotoutumista edistävien palveluiden kehittämisessä sekä arvioinnissa. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Vantaan maahanmuuttajapalveluiden kanssa.

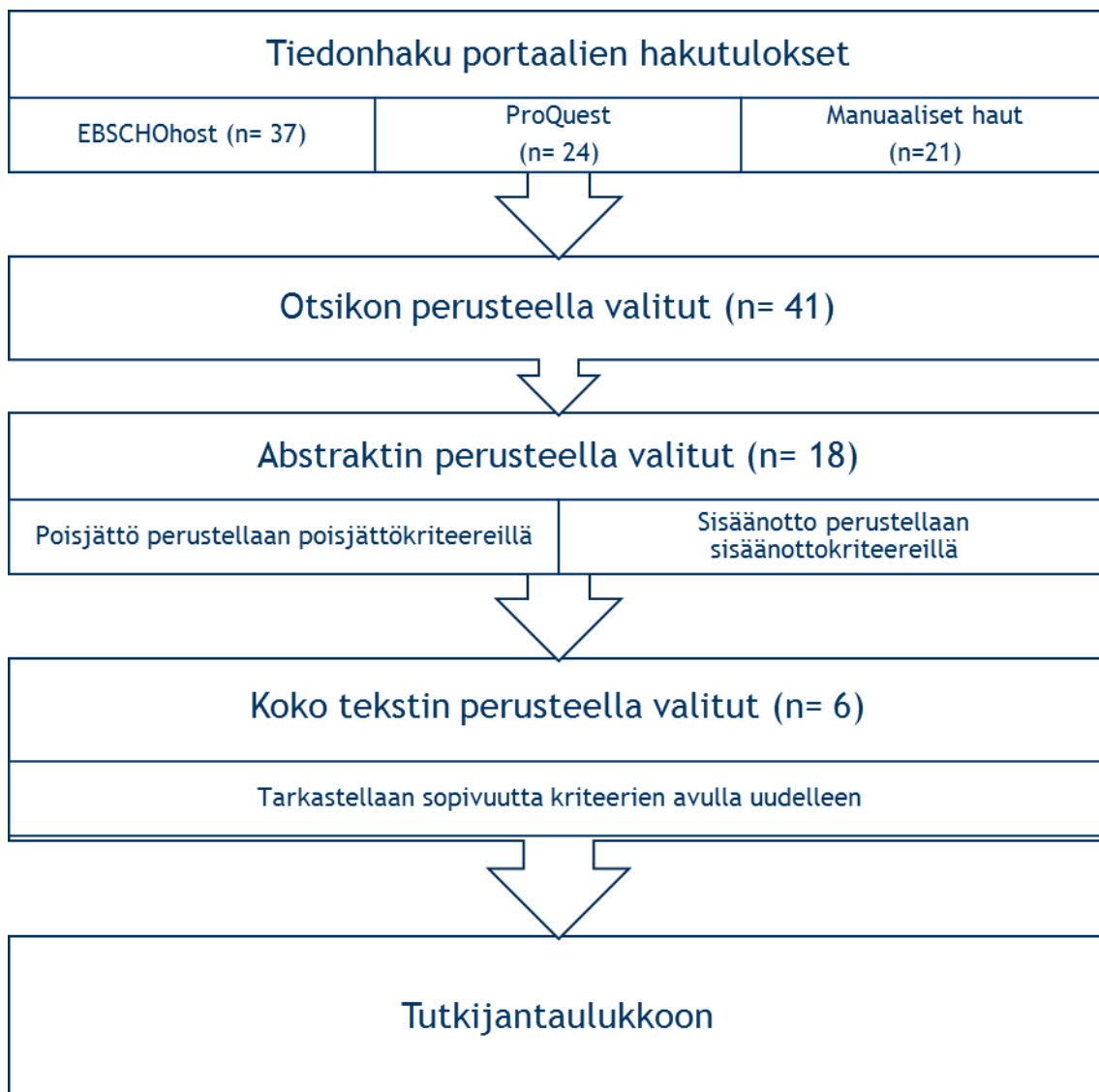
Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat: Mitkä tekijät edistävät lasten kotoutumista? Mitkä tekijät estävät lasten kotoutumista? Aihe valikoitui sen ajankohtaisuuden vuoksi, sillä maahanmuuttajien määrä on ollut nopeassa kasvussa viime vuosina.

9 Tutkimusmenetelmät

9.1 Aineistohaku

Opinnäytetyön aineistohakuprosessi on kuvattu tarkasti, jotta se olisi toistettavissa. Tutkimusaineistoa haettiin useasta eri tietokannasta. Tiedonhakuportaaleiksi valikoitui ProQuest Central ja EBSCOhost. Hakusanat johdettiin sanoista maahanmuuttaja, lapset ja sosiaalinen integraatio, sekä englanninkieliset hakusanat johdettiin sanoista immigrant children ja integration. Hakua täydennettiin manuaalisella haulla, näin varmistettiin, ettei vartenotettavia tutkimuksia jäänyt hakujen ulkopuolelle (Stolt, Axelin & Suhonen 2015, 27).

Alun perin opinnäytetyön aineistoa oli tarkoitus rajata lapsiin, jotka ovat itse olleet mukana maahanmuuttoprosessissa, eli tutkimuksessa ei olisi käsitelty ”toisen polven maahanmuuttajia”, jotka ovat syntyneet Suomessa. Rajaus oli tarkoitus tehdä, koska Suomessa syntynyt lapsi ei ole mukana kotoutussuunnitelman ajankohtana 7-16 vuotiaana. Tätä rajausta ei voitu kuitenkaan toteuttaa, sillä monissa tutkimuksissa maahanmuuttaja käsitteellä tarkoitettiin niitä lapsia, jotka olivat itse olleet maahanmuutossa mukana sekä Suomessa syntyneitä lapsia. Esimerkiksi Opetushallitus määrittelee maahanmuuttajaoppilaan tarkoittavan sekä Suomeen muuttaneita että Suomessa syntyneitä lapsia ja nuoria (Opetushallitus, 2018). Haku rajattiin käsittelemään tutkimuksia vuodesta 2010 eteenpäin, jotta tutkimukset olivat mahdollisimman ajantasaisia. Hakua rajattiin käsittämään ainoastaan suomen ja englanninkieliset tutkimukset, koska tutkijoiden kielitaito ei riitä muilla kielillä toteutettujen tutkimusten analysoimiseen.

9.2 Aineiston valinta

Tutkimusaineiston valintaa varten asetettiin poissulkukriteerit. Poissulkukriteerit asetettiin, jotta katsauksen tuloksista saatiin relevantteja ja fokus pysyi suunnitellussa tutkimuskysymyksessä. (Stolt, Axelin & Suhonen 2015, 25-26.)

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
- Maahanmuuttajalasten kotoutumista käsittelevät tutkimukset	- Tutkimuksen julkaisu vuosi <2010 - Ei tieteellinen tutkimus - Käsittelee varhaiskasvatusta

- Vastaa kysymyksiin: mitkä tekijät edistävät tai estävät kouluikäisten lasten kotoutumista?	- Ei vastaa tutkimuskysymyksiin
- Julkaisu vuosi > 2010	- Poliittishallinnollinen julkaisu

Taulukko 2 Aineiston valintakriteerit

Hakuportaaleiden kautta valittiin ensin otsikko tasolla tutkimusaiheeseemme sopivat tutkimukset. Kaikista otsikkotasolla valituista tutkimuksista luettiin seuraavaksi abstraktit. Abstraktitasolla tutkimuksia tarkasteltiin hyvin kriittisesti, ja pohdittiin, että täytyivätkö sisäanotto kriteerit. Julkaisuista karsiutui pois ne, jotka eivät täyttäneet kriteereitä tai olivat selkeästi poissuljettavissa. Tutkimusten kelpoisuutta arvioitiin vielä lukemalla abstraktitasolla valittujen julkaisujen koko tekstit. (Stolt, Axelin & Suhonen 2015, 63-65.) Lopullisesti valitut aineistot laitettiin tutkijantaulukkoon, liite 1. Tutkijantaulukkoon on listattu valittujen tutkimusten aiheet, julkaisu maat ja ajankohdat. (Stolt, Axelin & Suhonen 2015, 83).

9.3 Aineiston analysointi

Tutkimusaineisto analysoitiin induktiivisen sisällönanalyysin keinoin, jotta tulokset saatiin nousemaan esiin aineistosta. Induktiivisessa analyysissä aineistoa tutkittiin systemaattisesti tutkimuskysymyksiin tietoa etsien. Aineiston sisältö ohjasi analyysin tekoa ja luokittelu tehtiin ilmaisujen teoreettisen merkityksen perusteella. (Kylmä & Juvakka 2007, 116-120.) Aineistosta otettiin alkuperäisilmaisuja, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin: Mitkä tekijät edistävät lasten kotoutumista? Mitkä tekijät estävät lasten kotoutumista? Alkuperäisilmaisut taulukoitiin, ja niistä tehtiin pelkistys. Pelkistysten avulla aineiston tulokset voitiin luokitella alaluokkiin, yläluokkiin ja pääluokkiin. (Stolt, Axelin & Suhonen 2015, 90.)

Alkuperäisilmaisu	Pelkistys	Alaluokka
Kielitaidon kohentuminen on palkitseva kokemus.	Kielitaidon kehittyminen on palkitseva kokemus	Palkitsevuus
Koulumenestystä edistää suomenkielen hallinta.	Suomen kielen hallinta edistää koulumenestystä	
Suomi on toisena opetuskielenä, tukee	Suomi toisena opetuskielenä tukee oppimista.	

maahanmuuttajalasten oppimista.		
Sopeutumista helpottaa erilaisten käsitteiden selventäminen.	Käsitteiden selventäminen	Käsitteiden ja tekstien sisällön selkeytyminen
Sopeutumista helpottaa tekstien selkokieliisyys	Tekstien selkokieliisyys	
Sanakirjaa saa käyttää.	Sanakirjan käyttö sallittu	
Koetilanteissa opettajat varmistavat, että lapsi on ymmärtänyt kysymykset ja tehtävät.	Opettaja varmistaa, että lapsi ymmärtää	
Käytettäessä suomen kieltä näkee millaista sanastoa opetella, jotta voi keskustella suomalaisten lasten kanssa.	Käytettäessä suomen kieltä näkee millaista sanastoa opetella keskusteluun kantaväestön lasten kanssa.	
Lapset haluavat oppia kieltä.	Maahanmuuttajalapsen haluavat oppia suomen kieltä.	Halu oppia kieltä

Taulukko 3 Esimerkki alkuperäisilmaisujen luokittelusta pelkistyksiksi ja alaluokiksi

10 Tulokset

Tässä opinnäytetyössä haettiin vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Mitkä tekijät edistävät lasten kotoutumista? Mitkä tekijät estävät lasten kotoutumista? Aineistoksi valikoitui 6 tutkimusta, jotka oli julkaistu 2010-2017 vuosien välillä. Aineiston analysointi on tehty induktiivisen sisällönanalyysin keinoin, jossa alkuperäisilmaisuihin on tehty pelkistyksiä, joista ilmaisut on luokiteltu ylä-, ala- ja pääluokkiin.

10.1 Kotoutumista estävät tekijät

10.1.1 Yhteistyön hankaluus

Aganofa (2012), Leinonen (2013), Turunen (2013) sekä Säävälä (2013) tutkimuksissaan käsittelevät kodin ja koulun yhteistyön hankaluutta estävänä tekijänä maahanmuuttajalapsen kotoutumisessa. Luottamuksen puute kodin ja koulun välillä hankaloittaa yhteistyötä, ja luottamusta yhteistyöhön ei synny, jos vanhemmat eivät ole aktiivisia yhteistyösuhteen

luomisessa (Säävälä 2012, 48). Ymmärryksen puute vaikuttaa koulun ja kodin välisten asioiden ymmärtämiseen heikentävästi, mikä aiheuttaa ongelmatilanteita vanhempien kanssa (Turunen 2013, 49), lisäksi vanhempainillat aiheuttavat ahdistusta vanhemmissa, kun käsiteltäviä asioita ei ymmärretä (Aganofa 2012, 61). Leinosen (2013, 46) tutkimuksissa kävi ilmi, että osa nuorista yhdisti tiiviin kodin ja koulun yhteistyön luovan ongelmia. Säävälä mainitsi (2012, 68) tutkimuksessaan estävänä tekijänä viiveen missä vaiheessa psykologit ja kuraattorit yleensä puuttuvat esiintyviin ongelmiin.

10.1.2 Opetukseen ja oppimiseen liittyvät haasteet

Aganofa (2012), Leinonen (2013), Säävälä (2012), Turunen (2013) käsittelevät opetukseen ja oppimiseen liittyvistä vaikeuksista kotoutumista estävänä tekijänä. Oppimista vaikeuttavat muun muassa oppikirjojen soveltumattomuus ja tehtävien vaikeus, sekä se, että oppikirjojen tekstit ovat sisällöltään liian vaikeita maahanmuuttajaoppilaille (Aganofa 2012, 2, 43, 52). Oppiaineissa ominaiset ongelmat liittyvät tuntemattomien termien ymmärtämisen vaikeuteen, kieliopin hankaluuteen (Aganofa 2012, 43) sekä vieraiden kielten opiskelu (Leinonen 2013, 35) ja reaaliaineiden opiskelu koetaan vaikeaksi (Aganofa 2012, 43). Kielitaidottomuus haittaa opetuksen ymmärtämistä (Turunen 2013, 47), kääntäminen haittaa opetuksessa perässä pysymistä, sekä myös uuden kielen vaikeus vaikeuttaa lapsen kykyä keskittyä (Aganofa 2012, 44, 47). Joustamattomuus opetuksessa ei huomioi opetuksen korkean tason hankaloittavan oppimista (Aganofa 2012, 46), yksilölliset oppimistasot jäävät huomiotta, eikä tätä oteta huomioon oppilaiden arvioinnissa (Säävälä 2012, 29, 30). Koulujärjestelmä vaatii usein maahanmuuttajalapselta enemmän kuin se on mahdollista heidän tasoonsa nähden, tämä voi liittyä muun muassa heidän käytökseensä (Ukasoanya 2013, 57), taitoihinsa, sekä tavoitteisiinsa kouluympäristössä (Aganofa 2012, 48, 51). Opetusta vaikeuttavat ryhmien heterogeenisuus, sekä myös integroitumisen koetaan vaikeuttavat opetusta (Aganofa 2012, 52, 57).

10.1.3 Henkilökunnan valmiuksien puute ja asenteellisuus

Aganofa (2012), Hukkanen (2017), Turunen (2013) sekä Säävälä (2012) huomioivat henkilökunnan valmiuksien puutteet, sekä asenteellisuuden heijastumisen maahanmuuttajalapsen kotoutumisen estävänä tekijänä. Henkilökunnan valmiuksien tukemisessa on puutteita (Turunen 2013, 40), ja mainintaa oli muun muassa siitä, että opettajien ja rehtorien koulutuksessa ei anneta valmiuksia maahanmuuttajien opettamiseen, ja koulutuksen puute heijastuu valmiuksiin toimia maahanmuuttajalasten kanssa (Aganofa 2012, 56). Opettajilla saattaa ilmetä negatiivisia kokemuksia, sekä ennakkoluuloja maahanmuuttajalapsia kohtaan, mikä heijastuu opetukseen ja asenteisiin (Aganofa 2012, 55.) Oppilashuollon henkilökunnassa esiintyy asenteellisuutta, syrjintää sekä kiusaamista (Säävälä 2012, 56, 64.) Ongelma ja epävarmoissa tilanteissa opettaja suojelee ammatti-identiteettiään, jolloin oppilaiden kohtaamista vältellään ja oppilaita kohtaan ollaan

välinpitämättömiä (Aganofa 2012, 58). Rakenteellisten ongelmien puuttumisen vaikeus selitetään maahanmuuttajalasten ongelmilla (Säävälä 2012, 87). Opettajien väliintulo vuorovaikutus ja tutustumistilanteissa hidastaa maahanmuuttajalasten ja kantaväestön spontaanin yhteiskielen luomista (Hukkanen 2017, 40).

10.1.4 Kiusaaminen, syrjintä ja syrjäytyminen

Leinonen (2013), Turunen (2013) sekä Säävälä (2012) heijastavat tutkimuksissaan, kuinka kiusaaminen, syrjintä ja syrjäytyminen ovat maahanmuuttajalapsen kotoutumista estävinä tekijöitä. Eri etnisten ryhmien välillä ilmenee konflikteja (Turunen 2013, 50), kiusaamista sekä yhteydenottoja, eri etnisten ryhmien vähemmistöjen klikkiytyminen aiheuttaa sekaryhmien puutetta (Säävälä 2012, 23, 53, 55, 58). Maahanmuuttajalapset ovat usein sekä kiusaajien ja kiusattujen roolissa (Säävälä 2012, 23). Kantaväestön lasten asenteet ovat erilaisia maahanmuuttajalapsia kohtaan, kuin kantaväestönsä lapsia kohtaan, ja kantaväestönlapsilta maahanmuuttajalapsi voi kokea nimittelyä sekä erilaisia asenneongelmia (Turunen 2013, 34, 50). Yhteenotot kantaväestön ja maahanmuuttajalasten välillä liittyvät usein väärinkäsityksiin sekä käsitteiden vaikeuksiin (Turunen 2013, 48). Myös aikuiset ja suomalaiset vanhemmat syrjivät maahanmuuttajalapsia, sekä suhtautuvat heihin ennakkoluuloisesti (Säävälä 2012, 53, 54). Kiusaaminen vaikuttaa opintojen mielekkyyteen ja viihtyvyyteen koulussa (Leinonen 2013, 36), mutta kiusaamista on joskus vaikea havaita ja tunnistaa (Säävälä 2012, 54). Koulussa esiintyy eriarvoisuutta maahanmuuttajalapsia kohtaan, mitä myös esiintyy käsiteltäessä kiusaamistapauksia (Säävälä 2012, 57, 64). Syrjäytyminen hidastaa maahanmuuttajalapsen sopeutumista, syrjäytymisen mahdollisuus on suuri erityisesti, jos koulun alkuvaiheessa vetäydytään syrjään tai koulusta ollaan paljon poissa (Turunen 2013, 52), erityisesti eristäytyminen valtaväestön lapsista koetaan huolestuttavana (Säävälä 2012, 52).

10.1.5 Psykkiset ongelmat

Psykkiset ongelmat ovat maahanmuuttajalasten kotoutumista estävä tekijä, ja näihin heijastetaan Säävälän (2012) ja Leinosen (2013) tutkimuksissa. Maahanmuuttajalasten voi olla vaikea tunnistaa, kuin myös tunnustaa psyykkisiä ongelmia, jolloin niihin on vaikea puuttua (Säävälä 2012, 40). Maahanmuuttajalapset saattavat pitää yllä niin kutsuttua onnellisuusmuuria (Säävälä 2012, 40), jonka takana psyykkisiä ongelmia piilotellaan tai ne saatetaan somatisoida, näin voi tapahtua esimerkiksi leimautumisen pelosta tai kun psyykkiset ongelmat saavat somaattisen muodon (Säävälä 2012, 39, 41). Vaikeus tunnistaa psyykkisiä ongelmia voidaan myös osittain liittää maahanmuuttajalasten erilainen tapa ilmaista huolta, surua ja mielentilaa, myös kielitaito rajaa maahanmuuttajalapsen kykyä ilmaista itseään (Säävälä 2012, 40, 61). Organisaationiset rakenteet vaikeuttavat hyvinvoinnin turvaamista (Säävälä 2012, 86), sekä myös se, että suomalaislapsille tarkoitetut testit eivät sovellu vieraskielisten lasten tilanteen kartoittamiseen viivästyttävät tilanteiden tunnistamista ja

avun saamista (Säävälä 2012, 74). Maahanmuuttajalapsen psyykkisen hyvinvoinnin tilaan heikentävästi saattaa vaikuttaa painostava, kilpailuhenkinen ilmapiiri, tuen puute odotuksista huolimatta, sekä negatiiviset kokemukset ja tunteet (Säävälä 2012, 22, 29, 35), avoimuutta saatetaan varoa, jottei tasapaino särkyisi (Leinonen 2013, 27). Perherakenteilla on merkittävä vaikutus maahanmuuttajalapsen hyvinvointiin (Säävälä 2012, 89).

10.1.6 Kulttuuritekijöistä johtuvat vaikeudet

Aganofa (2012), Turunen (2013), Hukkanen (2017) ja Leinonen (2013) käsittelevät tutkimuksissaan, miten kulttuuritekijöihin liittyvät vaikeudet estävät maahanmuuttajalapsen kotoutumista. Tähän voidaan liittää niin omaan alkuperäiskulttuuriin liittyvät tekijät, kuin vieraaseen kulttuuriin liittyvät tekijät, ja niiden väliset eroavaisuudet joihin voidaan liittää muun muassa kulttuuriin liittyvä pidättyväisyys, pukeutumissäännöt, sekä tapa käsitellä erilaisia asioita (Aganofa 2012, 47; Turunen 2013, 31; Säävälä 2012, 39). Kouluympäristössä esimerkiksi opettajien kykenemättömyys ymmärtää maahanmuuttajalapsen kulttuuritavoista saattaa johtaa vääränlaisiin odotuksiin ja vaatimuksiin (Aganofa 2012, 48), erot koulukulttuureissa tulevat esille suomalaisen koulujärjestelmän erilaisuutena esimerkiksi salliva ilmapiiri ja hierarkiset erot aiheuttavat hämmennystä, josta ei välttämättä ole tarvittavaa tietoa (Aganofa 2012, 51, 62). Yleiset kulttuurierot aiheuttavat kitkaa kaveri ja perhesuhteissa, esimerkiksi kulttuurien vertailu oman kulttuurin ja kantaväestön kulttuurin välillä voi herättää kateutta tai tarvetta tasapainotella kodin ja ystävyysuhteiden välillä, kulttuuri erot saattavat lisätä konflikteja ja neuvottelujen tarpeita (Leinonen 2013, 12, 38, 47). Kulttuuri asettaa odotuksia maahanmuuttajalapsia kohtaan, kulttuurin vaatiessa täydellisyyttä epäonnistumiset aiheuttavat stressiä (Aganofa 2012, 52). Sosiaalista sopeutumista vaadittaessa, uuden kulttuurin oppiminen saattaa johtaa maahanmuuttajalapsen oman kulttuurin menettämiseen (Ukasoanya 2013, 2). Myös ajanviettoa ainoastaan oman etnisen ryhmän väestön kanssa (Turunen 2013, 53), sekä oman etnisen ryhmän sosiaalista kontrollia voidaan pitää kotoutumista estävänä tekijänä (Leinonen 2013, 26).

10.1.7 Kieleen liittyvät vaikeudet

Niin Aganofan (2012), Hukkasen (2017), Leinosen (2013) sekä Turusen (2013) tutkimukset toivat esille kieleen liittyvien vaikeuksien yhteyden kotoutumiseen. Tyypilliset suomen kieleen liittyvät ongelmat voidaan yhdistää termien ja käsitteiden vaikeuteen (Aganofa 2012, 43; Turunen 2013, 46), lausumisen vaikeus sekä ymmärtämisen vaikeus (Turunen 2013, 46). Kielitaidottomuus vaikeuttaa sosiaalisten suhteiden luomista, sillä sen puute vaikuttaa mahdollisesti kykyyn olla sosiaalinen (Turunen 2013, 57) ja aiheuttaa kynnyksen kontaktin luomiseen (Hukkanen 2017, 41). Kielitaidottomuus johtaa konflikteihin (Turunen 2013, 51), vaikeuttaa kontaktin ottamista (Hukkanen 2017, 41), kuin myös maahanmuuttajalapsen kykyä puhua puolestaan kiusaamistilanteissa (Leinonen 2013, 37). Ongelmia koulussa pärjäämisessä

luo myös se, että yhteisen kielen puuttumisen vuoksi koulussa annettuja ohjeita on vaikea ymmärtää (Hukkanen 2017, 41).

10.1.8 Perheissä esiintyvät ongelmat

Aganofa (2012), Leinonen (2013) ja Säävälä (2012) toivat esille tutkimuksissaan perheisiin liittyvät ongelmat lapsen kotoutumista estävänä tekijänä. Leinosen (2013, 12, 21, 33) tutkimus tuo esille muun muassa, kuinka vanhempien ja lapsen eritahtinen kotoutuminen aiheuttaa ristiriitoja, sekä vanhempien heikko integroituminen heikentää maahanmuuttajaopiskelijan opiskelumotivaatiota. Vanhempien pelko oman alkuperäiskulttuurin menettämisestä heijastuu vanhempien tarpeeseen pitää kiinni tiukasti omasta alkuperäiskulttuurista heijastaen sitä lapseensa (Aganofa 2012, 60; Säävälä 2012, 59). Vanhemmat saattavat pelätä lapsen suomalaistumista, ja suomalaisuus määritellään uhkaksi (Säävälä 2012, 64, 89). Vanhempien sosiaalisten verkostojen puute heijastuu erityisesti yksinhuoltajuuden kohdalla, sekä sukulaisten tuen puute saattaa vaikuttaa lapsiin negatiivisesti (Säävälä 2012, 22, 80). Vanhempien heikko koulutuksen taso voi heijastua koulutuksen arvostuksen puutteeseen, vaikeuttaa lapsen koulupärrjäämistä, lisäksi perheen huonot tulot pakottavat lapsen aikaisin töihin (Aganofa 2012, 49). Vanhempien kielitaidonpuute, sekä vieraat oppiaineiden sisällöt heikentävät vanhempien kykyä ja roolia tukea koulunkäynnissä (Aganofa 2012, 44; Leinonen 2013, 46; Säävälä 2012, 35), lisäksi kielitaidonpuute rajaa kasvattajien kykyä keskustella suomenkielellä (Aganofa 2012, 61). Perheessä kasvatuskulttuurin erilaisuus kantaväestön kulttuurista rasittaa lasta (Säävälä 2012, 60), ankara kuri saattaa lisätä konflikteja perheessä, sekä kasvatuserot joissakin tapauksissa aiheuttavat kateutta ja epäoikeudenmukaisuuden tunnetta maahanmuuttajalapsessa (Leinonen 2013, 28, 49). Ankaruus kasvatuskulttuuri perheessä voi lisätä konflikteja, ja myös kotimaahan takaisin lähettämistä käytetään joskus pelotteena (Säävälä 2012, 60, 62). Vanhempien avustaminen voi viedä nuorelta vapaa-aikaa, ja näin estää kotoutumista edistävien tilanteiden tapahtumista (Leinonen 2013, 24). Vanhempien liian korkeat vaatimukset luovat paineita nuorelle niin kotona kuin koulumenestykseen liittyen, vanhempien odotukset lastaan kohtaan ovat epärealistisia, odotukset voivat olla epärealistisia esimerkiksi silloin, kun oppimispolun vaatimustason vaikeutta ei ymmärretä (Säävälä 2012, 35). Maahanmuuttajalapselta voidaan vaatia liikaa itsenäisyyttä, mikä luo rajattomuuden ja turvattomuuden tunnetta (Säävälä 2012, 32), lisäksi maahanmuuttajalapsi voi kokea paineita perheen elättämistä kohtaan (Leinonen 2013, 32). Vanhempien ja lasten välisen vuorovaikutuksen haasteina voidaan pitää näkemyseroja (Leinonen 2013, 43), sekä vanhempien joustamattomuutta (Säävälä 2012, 85), jota voidaan myös liittää nuoren avoimuuden välttämiseen tai sen varomiseen (Leinonen 2013, 27). Perheissä ei keskustella maahanmuuttoon liittyvistä asioista, sekä perheessä voi esiintyä emotionaalisen tuen puutetta (Leinonen 2013, 27).

10.1.9 Identiteetin kehittymiseen liittyvät haasteet

Aganofan (2012), Säävälän (2012), Ukasoanyan (2013) tutkimuksissa esitellään miten identiteettiin liittyvät haasteet estävät maahanmuuttajalapsen kotoutumista. Muun muassa Aganofan (2012), Turusen (2013) sekä Leinosen (2013) tutkimuksissa puhuttiin lapsen yksilöllisten tekijöiden estävistä vaikutuksista kouluikäisen lapsen kotoutumiseen. Yksilöllisinä tekijöinä mainittiin oppilaan taustan ja tason (Aganofa 2013, 52), luonteen sekä biologisen ja sosiaalisen ikätason kohtaamattomuuden (Turunen 2013, 58) sekä lapsen iän (Leinonen 2013, 32) vaikutukset kotoutumiseen. Maahanmuuttajalapsen kotoutumisessa voidaan tuoda erityisesti esille identiteetin rakentamiseen liittyvät ongelmat, jotka liittyvät kahden kulttuurin yhdistämiseen ja identiteetin rakentamiseen (Säävälä 2012, 85), sillä joissakin tapauksissa maahanmuuttajalapsen on haastavaa kertoa mihin kulttuuriväestöön hän kuuluu (Aganofa 2012, 60), erityisesti kahden kulttuurin liitoissa tämä voidaan huomata haastavana ongelmana (Säävälä 2012, 59, 60). Leimautumisen pelko ja huoli haastavat identiteetin rakentamista (Säävälä 2012, 64), varsinkin jos maahanmuuttajaoppilas ei kykene vastaamaan kulttuurin vaatimiin sosiaalisiin rooleihin (Ukasoanya 2013, 5). Kielteiset ja leimaavat käsitteet voivat jättää oman roolin käsityksen epäselväksi, ja muiden negatiiviset käsitteet vaikuttavat oman identiteetin rakentamisessa (Ukasoanya 2013, 2). Kulttuurin pakottaminen aiheuttaa maahanmuuttajalapsen oman identiteetin rakentamiselle ongelmia (Säävälä 2012, 60). Identiteetin muutoksien ja menettämisen ongelmat voivat vaikuttaa vahvasti nuoren psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen sopeutumiseen, identiteettien menettämien aiheuttaa hämmennystä (Ukasoanya 2013, 3), ja maahanmuuttajalapsen etnisen identiteetin muuttuminen voi aiheuttaa perheroolien kriisiytymistä (Säävälä 2012, 21).

Pääluokat

Yhteistyön hankaluus

Opetukseen ja oppimiseen liittyvät vaikeudet

Henkilökunnan valmiuksien puute ja asenteellisuus

Kiusaaminen, syrjintä ja syrjäytyminen

Psyykkiset ongelmat

Kulttuuritekijöistä johtuvat vaikeudet
Kieleen liittyvät vaikeudet
Perheissä esiintyvät ongelmat
Identiteetin kehittymiseen liittyvät haasteet

Taulukko 4 Pääluokat estävistä tekijöistä

10.2 Kotoutumista edistävät tekijät

10.2.1 Toimiva koulujärjestelmä

Toimivaan koulujärjestelmään kuuluvat koulussa järjestettävät auttavat tukimuodot. Auttaviksi tukimuodoiksi mainittiin: ohjauksen saaminen (Ukasoanya 2013, 10; Aganofa 2012, 63; Säävälä 2012, 79), opinto-ohjaaja (Leinonen 2013, 34), oman äidinkielenopettaja (Säävälä 2012, 8, 80-81), koulukuraattori, koulupsykologi, erityisopettajat, avustajat, maahanmuuttaja-avustajat (Turunen 2013, 40-42), varhainen puuttuminen (Säävälä 2012, 56,29) sekä vanhempien ja koulun välinen yhteistyö (Turunen 2013, 40). Henkilökunnan valmiudet ovat yksi tärkeä osa toimivaa koulujärjestelmää kotoutumisen edistämisen kannalta. Säävälän (2012) tutkimuksessa todettiin, että koulujen henkilökunnalla on valmiuksia oppia interkulttuurisia taitoja. Tuloksissa korostui myös toimivan koulujärjestelmän osana opettajan rooli kotoutumisen tukijana. Opettajalla tulisi olla kulttuurista ymmärrystä. Aganofan (2012) pro-gradu tutkielmassa mainittiin, että opettajalla on velvollisuus tutustua lapsen kulttuuriin etukäteen, lisäksi maahanmuuttajakokemus opettaa aikuisia (Aganofa 2012, 49, 55). Opettajan persoonalliset piirteet nousivat tärkeiksi tekijöiksi. Opettajan tulisi olla aktiivinen (Turunen 2013, 40; Hukkanen 2017, 32), ystävällinen (Leinonen 2013, 47), ymmärtäväinen, vahva, sopusointuisa ja lämmin (Leinonen 2013, 36; Aganofa 2012, 58) hänen tulisi toimia ystävyysuhteita tukien), antaen tilaa tutustumiseen, yhteistyö mahdollistaen (Hukkanen 2017, 32-33). Lisäksi opettajalla tulisi olla selkeä ja yksinkertainen puhetyyli (Aganofa 2012, 58) sekä positiivinen asenne oppilaita kohtaan (Turunen 2013, 35; Aganofa 2012, 55). Toimivaan koulujärjestelmään kuuluu toimiva yhteistyö, jonka osa-alueksi tutkimusissa esille nousivat muassa opettajien keskinäinen yhteistyö (Hukkanen 2017, 34), toimiva vuorovaikutus (Säävälä 2012, 8, 76-77; Leinonen 2012, 7; Aganofa 2012, 61; Turunen 2013, 31) sekä vanhempien halu tehdä yhteistyötä (Aganofa 2012, 61). Positiivinen ilmapiiri kuuluu myös toimivaan koulujärjestelmään, sillä positiivinen ilmapiiri kuvautui turvallisena (Aganofa 2012, 58), kilpailuhenkisenä, innovatiivisena, viihtyisänä (Leinonen 2013, 31, 36, 38) ja oppilaskeskeisenä (Säävälä 2012, 29; Aganofa 2012,

48). Ympäristöön liittyvät tekijät mainittiin erityisesti Turusen (2013) pro-gradussa, jossa koulun pieni koko nähtiin kotoutumista edistävänä tekijänä. Koulun ollessa pieni koulunkäynti helpottuu, opettajat tuntevat oppilaat paremmin ja säännöt ovat yksinkertaisempia. Tärkeää on myös, että ympäristössä pyritään osallistamaan (Säävälä 2012, 53).

10.2.2 Harrastustoiminta

Harrastustoiminta kotoutumista edistävänä tekijänä kuvautui erityisesti Hukkasen (2017) pro gradu tutkielmassa. Harrastustoiminnan myötä vuorovaikutustaitojen ja kielen oppiminen helpottuu (Hukkanen 2017, 37; Ukasoanya 2013, 7, 9), ajankäyttö järkevöityy (Leinonen 2013, 41, 47), lapsi saa mielekästä tekemistä ja positiivisia kokemuksia (Leinonen 2013, 47; Turunen 2013, 50; Hukkanen 2017, 39) ja lisäksi sosiaalisten suhteiden luominen helpottuu (Leinonen 2013, 41-42; Aganofa 2012, 45; Turunen 2013, 33; Hukkanen 2017, 38).

10.2.3 Psyykinen hyvinvointi

Yksi kotoutumista edistävä tekijä on psyykinen hyvinvointi. Psyykinen hyvinvointi koostuu identiteetin selkeydestä, positiivisesta luonteesta, oppimisen arvotuksesta ja erilaisista mahdollisuuksista osallisuuteen ja vastuun saamiseen. Identiteetin selkeyteen vaikutti varsinaisten oppimisvaikeuksien puuttuminen, ehjä minäkäsitys ja terve itsetunto (Turunen 2013, 46, 54, 56). Positiivinen luonne kuvautui haluna tutustua suomalaiseen arkeen (Leinonen 2013, 29) sekä myönteisenä asenteena ja iloisuutena (Turunen 2013, 35, 42). Lasten psyykkiseen hyvinvointiin liittyi vahvasti myös oppimisen arvostus. Lasten kuvattiin arvostavan oppimista, kun kotona sitä arvostettiin. (Turunen 2013, 62.) Erilaiset mahdollisuudet osallisuuteen ja vastuun saamiseen lisäsi lasten psyykkistä hyvinvointia.

”Tutkimus osoitti myös, että oppilaiden osallistuminen toiminnan suunnitteluun nähtiin mielekkyyttä ja osallistumisen aktiivisuutta lisäävänä tekijänä.”
(Hukkanen 2017, 44)

Eryteisesti Leinosen (2013) tutkimuksessa nuorten maahanmuuttajien kokemus oli, että velvollisuudet ja vastuun saaminen lisäävät nuoren hyvinvointia ja halua menestyä koulussa (Leinonen 2013, 46).

10.2.4 Kaverisuhteet

Kaverisuhteet ovat merkittävä kotoutumista edistävä tekijä. Kaverisuhteet koostuvat positiivisesta suhtautumisesta, vertaisuudesta sekä ryhmä- ja parityöskentelystä. Positiiviseen suhtautumiseen vaikuttavat niin kantasuomalaisten kuin maahanmuuttajien omat asenteet. Positiivinen suhtautuminen muodostuu, kun suomalaiset lapset suhtautuvat maahanmuuttajalapsiin luontevasti ja mielenkiinnolla, maahanmuuttajalapsen taustalla ei ole merkitystä kaverisuhteen luomisessa (Turunen 2013, 33) ja hän tulee toimeen muiden oppilaiden kanssa (Aganofa 2012, 45). Kaverisuhteiden avulla maahanmuuttajalapsi tuntee

vertaisuutta, joka on erittäin tärkeä asia koulussa viihtymiselle ja pärjäämiselle (Leinonen 2013, 13, 38). Vertaisuus on myös keskeinen osa nuorten kotoutumista, hyvinvointia ja kulttuuriin sopeutumista (Leinonen 2013, 38; Turunen 2013, 36). Ryhmä- ja parityöskentely kaverisuhteiden luomisessa nostettiin keskeiseksi tekijäksi erityisesti Hukkasen (2017) pro gradu- tutkielmassa. Oppilaiden keskinäinen yhteys paranee pari- ja ryhmätyöskentelyn avulla. Ryhmien vaihtuvuuden kuvattiin edistävän oppilaiden kykyä työskennellä erilaisten ihmisten kanssa (Hukkanen 2017, 35.)

10.2.5 Kulttuuriin sopeutuminen

Kotoutumista edistää kulttuuriin sopeutuminen. Kulttuuriin sopeutumisessa auttavat kantaväestön kulttuurin oppiminen, mikä on tärkeä osa sosiaalista sopeutumista (Ukasoanya 2013, 1, 6, 7). Kulttuuritaustan samankaltaisuus helpottaa sopeutumista uuteen kulttuuriin (Turunen 2013, 44; Aganofa 2012, 52). Saman kulttuurin edustajilta saatu tuki helpottaa uuteen kulttuuriin sopeutumista (Turunen 2013, 37).

10.2.6 Vahvat sukupolvisuhteet

Vahvat sukupolvisuhteet on yksi kotoutumista edistävä tekijä. Vahvoihin sukupolvisuhteisiin liittyvät perheenjäsenten hyvät keskinäiset välit, vanhempien kotoutuminen ja osallisuus sekä perheen sisäiset voimavarat. Hyvät välit perheenjäsenten välille muodostuvat, kun lapsen ja vanhempien välillä on luottamus (Leinonen 2013, 28, 45) ja perhe tukee lasta (Leinonen 2013, 9, 12, 25, 31, 45; Säävälä 2012, 21). Vanhempien kotoutumisella ja osallisuudella on myös suora yhteys lapsen kotoutumiseen. Vanhempien kotoutuminen auttaa heitä tukemaan lasta kotoutumisessa. (Leinonen 2013, 46; Säävälä 2012, 73). Perheiden sisäisiä voimavaroja ovat vanhempien antama tuki koulunkäyntiin, lasten positiivinen kokemus vanhempien auttamisesta, perheen sosiaalisten, taloudellisten ja kulttuuristen voimavarojen antama ohjaus nuorelle (Leinonen 2013, 12, 24, 31, 33, 45) sekä sukulaisten apu lastenkasvatuksessa (Säävälä 2012, 80).

10.2.7 Kielitaidon kehittyminen

Kielitaidon kehittyminen edistää kotoutumista. Kielitaidon palkitsevuus kuvautui yhtenä osatekijänä. Kielitaidon palkitsevuuteen liittyy kielitaidon kehittymisen palkitseva kokemus, lisäksi kielitaidon kehittyminen tukee oppimista ja edistää koulumenestystä (Leinonen 2013, 31, 47; Turunen 2013, 40). Käsitteiden ja tekstien selkeytyminen tukee kielitaidon kehittymistä. Käsitteiden selventäminen oppilaalle, tekstien selkokielisyys (Turunen 2013, 36), sanakirjan käytön salliminen, suomen kielen käyttäminen ja se, että opettaja varmistaa lapsen ymmärtäneen asiat (Aganofa 2012, 45, 47), auttavat käsitteiden ja tekstien sisältöjen selkeytymisessä. Kielitaidon kehittämisessä tärkeänä asiana kuvautui myös lasten halu oppia suomen kieltä (Aganofa 2012, 45).

Pääluokat
Toimiva koulujärjestelmä
Harrastustoiminta
Psyykkinen hyvinvointi
Kaverisuhteet
Kulttuuriin sopeutuminen
Vahvat sukupolvisuhteet
Kielitaidon kehittyminen

Taulukko 5 Pääluokat edistävästä tekijöistä

11 Pohdinta

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin mitkä tekijät vaikuttavat kouluikäisten lasten kotoutumiseen estävästi, sekä mitkä tekijät vaikuttavat kotoutumiseen edistävästi. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena oli koota tutkimustietoa yhteen Vantaan maahanmuuttajapalveluiden käyttöön. Tulosten avulla voidaan arvioida mihin kouluikäisten kotoutumisessa tulisi kiinnittää enemmän huomiota, sekä millä tekijöillä voitaisiin entistäkin enemmän tukea kouluikäisen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

11.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksissa tuotiin hyvin esille muun muassa psyykkisten ja yksilöllisten tekijöiden vaikutukset kouluikäisen lapsen kotoutumiseen. Psyykkisiin ongelmiin liittyy paljon yksilöllisiä, sekä monitahoisia tekijöitä. Tutkimuksista voidaan nähdä erityisesti perheen merkitys maahanmuuttajalapsen elämässä, osoittaen, että perheellä on näin ollen suuri vaikutus siihen, millä tavalla kouluikäinen kotoutuu uuteen ympäristöönsä ja vieraaseen yhteiskuntaan. Tästä johtuen perheessä esiintyvät ongelmat estävät lapsen kotoutumista,

kuin myös perheen sisäiset olosuhteet, kasvatuskulttuuri, asetetut liialliset vaatimukset ja odotukset, voivat vaikuttaa estävästi kouluikäisen maahanmuuttajalapsen kotoutumiseen.

Tutkimustulosten perusteella voidaan myös huomata, että maahanmuuttajalapset kielelliset ongelmat vaikeuttavat maahanmuuttajalapsen kotoutumista monellakin tavalla, vaikuttaen kouluikäisen kotoutujan sosiaalisissa suhteissa, sekä ympäristössä selviämässä. Tutkimuksissa nousi esille, että koulun henkilökunnalla tulisi olla valmiuksia oppia interkulttuurisia taitoja, jotta lasten kotoutumista voitaisiin edistää entistäkin tehokkaammin, sillä koulun henkilökunnalla on myös suuri rooli kouluikäisen kotoutumisessa uuteen ympäristöönsä.

Tuloksia tarkastellen voidaan sosiaalista sopeutumista pitää haasteellisena, mutta samalla merkittävänä osa-alueena. Vertaissuhteet edistävät kotoutumista, omasta etnisestä ryhmästä voi saada vertaistukea, mutta kantaväestöön luotu yhteys edesauttaa kulttuurin oppimista sekä sen sisäistämistä. Tutkimuksissa tuotiin esille vapaa-ajan ja harrastustoiminnan edesauttavan ystävyyssuhteiden luomisessa, sekä myös kulttuurin oppimisessa. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että maahanmuuttajaperheitä ohjattaisiin esimerkiksi harrastustoiminnan pariin.

11.2 Luotettavuus

Luotettavuutta arvioitaessa voidaan kiinnittää huomiota kaikkiin tutkimuksen työvaiheisiin. Tutkittavan ilmiön tunnistaminen ja selkeä nimeäminen ovat yksi näistä vaiheista. (Kylmä & Juvakka 2007, 130.) Opinnäytetyön tekijät perehtyivät tutkittavaan ilmiöön ennalta ja kävivät keskustelua yhteistyötahon kanssa ennen tutkimuksen aloittamista, sekä keskustelivat aiheesta ja aiheeseen liittyvistä tekijöistä alan ammattilaisten kanssa. Tutkittava ilmiö tunnistettiin ja tutkimuskysymykset asetettiin tarkoiksi. Tässä opinnäytetyössä on kuvattu laadullisen tutkimuksen menetelmät ja miten niitä on tässä työssä sovellettu, mikä lisää opinnäytetyön luotettavuutta (Kylmä & Juvakka 2007, 130-131).

Yksi laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteereistä on vahvistettavuus. Jotta tutkimus olisi vahvistettava, tulee tutkimusprosessi olla kuvattu niin, että prosessin kulkua voidaan seurata. (Kylmä & Juvakka 2007, 129.) Tässä tutkimuksessa vahvistettavuutta on pyritty lisäämään kuvaamalla aineistonhaku- ja valintaprosessi tarkasti. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin liittyy myös tutkimuksen tulosten siirrettävyys (Kylmä & Juvakka 2007, 129). Opinnäytetyön aineistoa oli alun perin tarkoitus rajata maahanmuuttajalapsiin, jotka ovat itse olleet mukana maahanmuuttoprosessissa. Tätä rajausta ei voitu kuitenkaan toteuttaa, sillä monissa tutkimuksissa maahanmuuttaja käsitteellä tarkoitettiin niitä lapsia, jotka olivat itse olleet maahanmuutossa mukana, sekä Suomessa syntyneitä lapsia. Aiheen rajauksen poisjättämisestä pyydettiin hyväksyntä yhteistyötaholta. Wongin ja Tézlin Kanadaan sijoittuvassa tutkimuksessa kotoutumisen arviointiin laadittiin yksi mittari, jossa yhdistyivät sosiaalisen, kulttuurisen ja kunnallisen kotoutumisen näkökulmat.

Kanadalaistutkimuksen mukaan kotoutumisasteessa ei maahanmuuttajilla ja toisen polven maahanmuuttajilla ollut suurta eroa. (Wong & Tézli 2013, 19.) Voidaan siis olettaa, että kirjallisuuskatsauksen tulokset ovat sovellettavissa myös maahanmuuttajalapsiin jotka ovat olleet maahanmuuttoprosessissa mukana.

Jotta tutkimuksen tulosten siirrettävyyttä voitiin arvioida, tehtiin analyysiin valikoituneesta aineistosta yhtenäinen tutkijantaulukko. Tutkijantaulukon tarkoituksena oli esittää tutkimusaineiston lähtökohdat, jotta aineistosta saatiin riittävä kuvaus tutkimuksen tulosten siirrettävyyttä arvioitaessa (Stolt, Axelin & Suhonen 2015, 83). Kirjallisuuskatsauksessa aineiston luotettavuudella on suuri osuus tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa. Tutkimuksessa käytettyjen artikkelien luotettavuus tulee arvioida, jotta saadaan käsitystä niiden pätevydestä, merkittävydestä ja yleistettävyydestä. (Stolt, Axelin & Suhonen 2015, 69.) Tässä kirjallisuuskatsauksessa tutkittavia aineistoja ei käyty läpi erillisillä luotettavuuden arviointikriteereillä. Aineistoa haettiin luotettavista lähteistä ja valitun aineiston piti olla tasoltaan vähintään pro gradu. Tutkimukseen valikoitui 3 pro gradu- tutkielmaa ja 3 tutkimusta. Kaikki tutkimukset yhtä lukuun ottamatta olivat julkaistu Suomessa, yksi tutkimuksista oli julkaistu Kreikassa. Kirjallisuuskatsauksen tuloksia voidaan hyödyntää Suomen maahanmuuttajaneuvonnoissa ja kouluissa. Parhaiten tulokset kuvaavat pääkaupunkiseudun tilannetta, sillä suurin osa katsaukseen otetuista tutkimuksista oli sijoittunut pääkaupunkiseudulle. Tuloksia ei välttämättä voida suoraan pitää pätevinä muiden maiden osalta, sillä tutkimuksen tulokset pohjautuvat suomalaiseen kulttuuriin, koulujärjestelmään ja yhteiskuntaan kotoutumiseen.

Kirjallisuuskatsauksen uskottavuuteen liittyy vahvasti käytetyn aineiston analysointi (Kylmä & Juvakka 2007, 129). Tutkimuksessa tulee varmistaa, että tulokset kuvautuvat aineistosta, eivätkä tutkijoiden omat johtopäätökset sekoita niitä. Tutkimuksen luotettavuutta parantaa se, kun tutkimuksen tekoon osallistuu kaksi tutkijaa. (Stolt, Axelin & Suhonen 2015, 83.) Tässä kirjallisuuskatsauksessa tarkoituksena oli analysoida tutkimustekstejä induktiivisen sisällönanalyysin keinoin. Aineistoa lähdettiin tutkimaan systemaattisesti alleviivaten edistäviä ja estäviä tekijöitä suoraan aineistosta. Alleviivaukset laitettiin taulukkoon ja niistä tehtiin alkuperäisilmaisuja. Alkuperäisilmaisuista muodostettiin pelkistyksiä. Pelkistyksistä muodostettiin ala- ja yläluokkia, ja ne on esitetty tulokset osiossa. Koko analysoinnin ja luokittelun ajan opinnäytetyön tekijät ovat työskennelleet parina, jotta tulokset eivät peilautuisi kummankaan omasta näkökulmasta.

11.3 Eettisyys

Tutkimuksen jokaisessa vaiheessa noudatettiin hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Alkuperäisaineistoon on viitattu asianmukaisesti. Tutkimuksen tulokset on esitetty sellaisina kuin ne ovat, mitään niistä poistamatta tai niihin lisäämättä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.) Haitan välttäminen, ihmisoikeuksien kunnioittaminen,

oikeudenmukaisuus, rehellisyys, luottamus ja kunnioitus ovat tutkimusetiikan periaatteita (Kylmä & Juvakka 2007, 147). Kirjallisuuskatsauksessa tutkittiin valmiiksi kerättyä aineistoa, joten tutkimuksessa ei voitu aiheuttaa muille ihmisille haittaa tai loukata ihmisoikeuksia. Tutkijat ovat myös tarkistaneet, että analysoitavissa tutkimuksissa on eettisyys huomioitu.

Tutkimusraportin osalta tärkein eettinen periaate on tutkimustulosten raportointi. (Kylmä & Juvakka 2007, 154). Tuloksia voidaan pitää luotettavina, sillä vaikka kirjallisuuskatsaukseen valikoitui vain 6 tutkimusta, alkoivat ne sisällöllisesti hyvin pian toistamaan itseään, vaikka toistettavuuteen ei alun perin pyritty. Opinnäytetyöntekijöillä ei ollut aikaisempaa kokemusta maahanmuuttajiin liittyvästä tutkimuksesta tai työskentelystä, joten heillä ei ollut ennakkokäsityksiä siitä, millaisia tulosten olisi pitänyt olla. Tutkimusta tehdessä voidaan altistua inhimillisille virheille, mutta tutkijoiden pitää olla tietoisia eettisistä ratkaisuistaan (Kylmä & Juvakka 2007, 155). Kirjallisuuskatsaus pyrittiin tekemään parhaan mahdollisen osaamisen mukaisesti. Aiheenrajauksen muututtua aineistohakua ei suoritettu uudelleen, joten ei ole täysin varmaa olisiko uudesta hausta noussut esiin varteenotettavia aineistoja. Voi myös olla, että aiheesta olisi laadukasta tutkimusta esimerkiksi ruotsin tai esimerkiksi kreikan kielisenä, mutta niitä opinnäytetyön tekijöiden kielitaidot eivät olisi riittäneet analysoimaan. Tiedonhaussa on hyödynnetty kolmea eri tiedonhakuportaalia, ja voi olla mahdollista, että hyviä tutkimuksia on voinut jäädä näiden portaalien ulkopuolelle. Opinnäytetyön tekijät ovat kuitenkin vasta-alkajia tutkijoina, joten mahdollisesti kokeneempi tutkija olisi voinut tehdä esimerkiksi luokittelua toisella tyylillä tai yhdistää eri luokkia eri tavoin. Tulokset ovat kuitenkin vahvistettavissa muilla tutkimuksilla, sillä muissa maahanmuuttajalasten kotoutumista käsittelevissä tutkimuksissa on noussut esiin samankaltaisia teemoja.

11.4 Johtopäätökset, kehittämisehdotukset ja jatkotutkimusehdotukset

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa todetaan, että lasten ja nuorten kotoutumisessa merkittävässä roolissa ovat koulut, päiväkodit, nuorisotyö- ja toiminta sekä erilaiset vertaisryhmät. Toiminnalliset menetelmät kuten draama- ja teatterikasvatus ovat toimineet menestyksekkäästi yhteisöllisyyden lisääjänä. Yhteisten projektien ja osaavan ohjauksen kautta voidaan vaikuttaa esimerkiksi koulun ilmapiiriin sekä yhteisöllisyyden kokemuksen lisääntymiseen. (Kangaspunta yms. 2017, 19.) Ottaen huomioon kielen ja kulttuurin osa-alueiden merkityksen, kenties nämä ovatkin juuri ne osa-alueet, joiden kehittämiseen olisi helpoin panostaa ajatellen koulutusjärjestelmän resursseja. Vuorovaikutuksen paikallisten oppilaiden kanssa on havaittu jäävän vähäiseksi, kun on perustettu erillisiä kielen oppimiseen tarkoitettuja ryhmiä. Vuorovaikutuksen jäädessä vähäiseksi sopeutuminen, tutustuminen ja kulttuuristen tapojen oppiminen hidastuvat (Ager & Strang 2008, 17). Maahanmuuttajalasten ja suomalaislasten välistä vuorovaikutusta voitaisiin lisätä esimerkiksi monikulttuurisella kerhotoiminnalla.

Hukkanen (2017) mainitsee pro gradu - tutkielmassaan, että oppilaiden ajatusten kuuleminen heille järjestetystä kerhotoiminnasta toisi konkreettista ja relevanttia tietoa itse kerhoon osallistuneilta. Näin saataisiin laajempi näkemys integraation tukemisesta kerhotoiminnan avulla. Ylipäätään lasten näkökulman tutkiminen on jäänyt vähäiseksi.

Maahanmuuttajien kotoutumista on tutkittu aikuisten näkökulmasta huomattavasti enemmän kuin lasten (Törmänen 2017, 10). Tutkimuksia, joissa olisi käsitelty vähän aikaa sitten kuntapaikan saaneita lapsia, ei löytynyt ainuttakaan. Lähteenmäki (2013) on väitöstutkimuksessaan tutkinut turvapaikanhakijalasten näkökulmaa vastaanottokeskuksen ja koulun arjessa, hän toteaa tutkimuksensa lopussa, että olisi tarpeen tutkia mitä lapsille tapahtuu käännytyksen tai kuntapaikan saamisen jälkeen. (Lähteenmäki 2013, 185.) Lasten kotoutumista estäviä ja edistäviä tekijöitä voisi tutkia lisää lasten näkökulmasta, esimerkiksi haastattelua ja havainnointia käyttäen.

Lähteet

Painetut

Kangaspunta, K. Airas, M. Forsberg, U-M. Huttula, T. Hämäläinen, S. Ijäs, J. Ikonen, A. Kauppinen, J. Laine, E. Lempinen, P. Lindberg, M. Lyhykäinen P. Löytömäki, E. Markkula, H. Pirjatanniemi, E. Rantanen E. Seitanmaa, A. Nissilä, L. Piironen, K-M. Kurki, T. 2017. Maahanmuuttajien kouluspolut- ja integrointi kipupisteet ja toimenpide-esitykset II. Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Kylmä, J. Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki, Edita Prima Oy

Lampelto, R. Taimi, E. Hyttinen, R. 2010. Tietoa, taitoa ja luottamuksen rakentamista. Pääkaupunkiseudun kotouttamistyön kehittämishankkeen loppuraportti. Socca-Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.

Liebkind, K. 1994. Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa: K. Liebkind (toim.) Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus

Lähteenmäki, M. 2013. Lapsi turvapaikanhakijana. Etnografisia näkökulmia vastaanottokeskuksen ja koulun arjesta. Helsingin yliopisto.

Niemelä, K. Tuitti, A. Virta, A & Rinna, R. 2011. Vieraina koulussa? Monikulttuurinen koulu oppilaiden, vanhempien, opettajien ja rehtoreiden kokemana. Turun Yliopisto, Turku.

Peltola, U. Metso, L. 2008. Maahanmuuttajien kuntoutumisen ja työllistymisen tukeminen Helsingissä. Kuntoutussäätiö. Helsinki.

Sainola-Rodriguez, K. 2013. Maahanmuuttajan kohtaaminen terveydenhoidossa. Teoksessa Olemme muuttaneet- ja kotoudumme. Toim. Alitolppa-Niittamo, A. Fågel, S. Säävälä, M. Väestöliitto. Helsinki. Kirjapaino Fram, Vaasa.

Schubert, C. 2013. Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa Olemme muuttaneet- ja kotoudumme. Toim. Alitolppa-Niittamo, A. Fågel, S. Säävälä, M. Väestöliitto. Helsinki. Kirjapaino Fram, Vaasa.

Stolt, M. Axelin, A. Suhonen. R. 2015. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turun yliopisto.

Säävälä, M. 2011. Perheet muuttoliikkeessä perustietoa maahan muuttaneiden kohtaamiseen. Väestöliitto. Katsauksia - Helsinki.

Sähköiset

Agafonova, J. 2012. Maahanmuuttajat suomalaisessa koulussa. Ongelmia ja sopeutumiseen liittyviä haasteita. Pro-gradu. Tampereen yliopisto.
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84429/gradu06625.pdf?sequence=1>

Ager, A. & Strang, A. 2008. Understanding integration: a conceptual framework. Journal of refu-gee Studies, Vol. 21 (2), 166-191. <http://www.cpcnetwork.org/wp-content/uploads/2014/04/19.-Ager-Strang-Understanding-Integration-2008.pdf>

Berry, J W. 1997. Immigration, Acculturation, and Adaption. Queen's University, Canada. http://iacpp.org/sites/default/files/berry_1997.pdf

Fadjukoff, P. 2007. Identity formation in adulthood. Väitöskirja. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Jyväskylä University Printing House
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13394/9789513930073.pdf?seq>

Hukkanen, S. 2017. Koulun kerhotoiminta edistämässä valmistavan luokan oppilaiden integroitumista.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/53503/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201704051912.pdf?sequence=1>

Khezri, S. 2016. Luottamusta rakentamassa - Monikulttuurisen kodin ja koulun välisen yhteistyön merkitys lapsen kasvatuksessa ja identiteetin vahvistumisessa. Kielikoulutuspolitiikan verkosto. Viitattu 15.11.2017,
<http://www.kieliverkosto.fi/article/luottamusta-rakentamassa-monikulttuurisen-kodin-ja-koulun-valisen-yhteistyon-merkitys-lapsen-kasvatuksessa-ja-identiteetin-vahvistumisessa/>

Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386. Finlex,
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Leinonen, E. 2013. Perheen sukupolvisuhteet ja kotoutuminen nuorten näkökulmasta. Helsingin kaupungin tietokeskus.
https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/13_11_29_tutkimuksia_3_13_leinonen.pdf

Mammon, R. 2010. Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa. Jyväskylän yliopisto.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25818/9789513941420.pdf>

Miettinen, A. 2017. Maahanmuuttajat. Väestöliitto.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/

Miettinen, A. Säävälä, M. 2017. Maahanmuuton perusteet. Viitattu 11.9.2017. Väestöliitto.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuton-perusteet/

Opetushallitus, 2018. Maahanmuuttajataustaisten lasten opetus. Viitattu 8.1.2018.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/kieli-_ja_kulttuuriryhmat/maahanmuuttajataustaiset_oppilaat

Säävälä, M. 2012. Koti, koulu ja maahanmuuttajalapset. https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/298e53868f34a89492610a2971bfb730/1505294282/application/pdf/1656316/Koti%20koulu%20ja%20maahanmuuttajalapset_Netti.pdf

THL. 2017. Maahanmuuttajien osallisuus ja kotoutuminen.
<https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-osallisuus-ja-kotoutuminen>

THL. 2016. Maahanmuuttajanuorten tarpeet tunnetuiksi- hanke. Viitattu, 10.2.2018.
<https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/maahanmuuttajien-terveys-ja-hyvinvointitutkimus-maamu-/etnokids-ja-nuorten-kotoutumisen-indikaattorit-hanke/maahanmuuttajanuorten-tarpeet-tunnetuiksi-hanke>

Tilastokeskus (A). 2017. Maahanmuuttajat väestössä. Viitattu 22.8.2017,
<http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html>

Tilastokeskus (B). 2017. Maahanmuutto uuteen ennätykseen 2016. Viitattu 11.10.2017,
http://www.tilastokeskus.fi/til/muutl/2016/muutl_2016_2017-05-17_tie_001_fi.html

Turunen, M. 2013. Maahanmuuttajalasten sopeutuminen yleisopetukseen - luokanopettajien näkemyksiä. Kasvatustieteen pro-gradu. Jyväskylän yliopisto.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/41108/URN%3ANBN%3afi%3ajyu-201303251369.pdf?sequence=1>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Työ- ja elinkeinoministeriö. Maahanmuuttajat Uudellamaalla. Viitattu 11.9.2017, <https://kotouttaminen.fi/uusimaa>

Törmänen, N. 2017. ”Suomi ja Syyria alkavat samalla kirjaimella”- Peruskouluun valmistava luokka kotoutumisen tilana. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/53221/URN%3ANBN%3Afi%3Ajyu-201703081603.pdf?sequence=1>

Ukasoanya, G. 2013. Social Adaptation of New Immigrant Students: Cultural Scripts, Roles, and Symbolic Interactionism. *International Journal for the Advancement of Counselling; The Hague* Vol. 36, Iss. 2, (Jun 2014): 150-161. <https://search-proquest-com.nelli.laurea.fi/central/docview/1518799084/fulltextPDF/8E77504C72E94650PQ/15?accountid=12003>

Vaarama, M. Siljander, E. Luoma, M-L. & Meriläinen, S. 2010. Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Wong, L. L. Tézli, A. 2013. Measuring Social, Cultural, and Civic Integration in Canada: The Creation of an Index and Some Applications. http://www.hare.vn.fi/upload/Julkaisut/13135/4572_Setu_9-2009.pdf

Taulukot

Taulukko 1 Akkulturaatiomalli Berryn mallia mukailleen (Berry 1997).....	11
Taulukko 2 Aineiston valintakriteerit.....	15
Taulukko 3 Esimerkki alkuperäisilmaisujen luokittelusta pelkistykseksi ja alaluokiksi	16
Taulukko 4 Pääluokat estävistä tekijöistä	22
Taulukko 5 Pääluokat edistävästä tekijöistä	25

Liitteet

Liite 1: Tutkijantaulukko.....	35
--------------------------------	----

Liite 1: Tutkijantaulukko

Tutkimuksen tekijä, vuosi ja nimi	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimuskysymykset / ongelmat	Keskeisimmät tutkimustulokset
A. Julia Aganofa. 2012. Maahanmuuttajat suomalaisessa koulussa - Ongelmia ja sopeutumiseen liittyviä vaikeuksia	Selvittää millaisiin ongelmiin maahanmuuttajalapsi törmää suomalaisessa koulussa	Millaisiin ongelmiin maahanmuuttajaoppilas törmää koulussa?	Maahanmuuttajaoppilaat kohtaavat monenlaisia ongelmia koulussa. Ongelmat johtuvat usein kielen ongelmista, uskontoon ja kulttuuriin liittyvistä haasteista. Opettajien koulutus ja asiantuntemus eivät useinkaan riitä.
B. Minna Turunen. 2013. Maahanmuuttajalasten sopeutuminen yleisopetukseen - Luokanopettajien näkemyksiä.	Selvittää miten maahanmuuttajalapsit ovat sopeutuneet yleisopetukseen.	maahanmuuttajaoppilaan sosiaalinen asema luokassa, maahanmuuttajaoppilaiden sopeutumista tukevat tekijät yleisopetukseen, maahanmuuttajaoppilaiden vaikeudet sopeutumisessa yleisopetukseen sekä sopeutumisvaikeuksien vaikutus maahanmuuttajaoppilaisiin	Maahanmuuttajaoppilaiden sopeutumista yleisopetukseen tukevat muun muassa erilaiset tukimuodot ja apuvälineet koulussa, koulun henkilökunta sekä vanhempien ja opettajan tuki ja kaverit. Maahanmuuttajalasten sopeutumisessa ilmeneviä ongelmia aiheuttivat yleisimmin kielivaikeudet ja erilaiset käsitteet ja niiden ymmärtämisvaikeudet.
C. Minna Säävälä. 2012. Koti, koulu ja maahanmuuttaneiden lapset. Oppilashuolto ja vanhemmat hyvinvointia turvaamassa.	Selvittää millä tavalla koulumaailmassa voitaisiin parhaiten huomioida ja tukea oppilaita, joiden kielellinen, kulttuurinen tai uskonnollinen	Millä tavoin maahanmuuttaneiden perheiden koululaisiksi ympäröivät toimijat hahmottavat kouluikäisten terveyden ja hyvinvoinnin vahvuuksia ja vaikeuksia? Millaisia terveysvoimavaroja ja toisaalta -uhkia eri	Koululaiset nähdään yleisesti hyvinvoivina ja pahoinvointi taas joillekin yksilöille kasautuvana ongelmavyöhytenä. Hyvinvoinnin riskejä lapsille useammin aiheuttaa taustasta riippumattomat tekijät, mm. epäsäännöllinen elämäntyyli, päihteet, yhteiskunnan

	tausta eroaa valtaväestöstä.	toimijat näkevät näillä koulu- laisilla olevan? Millainen on koulun toimijoiden ylikulttuurinen kompetenssi kodin ja koulun vuorovaikutuksessa?	yleinen kilpailullisuus, ja oppimiseen liittyvät ongelmat.
D. Sara Hukkanen. 2017. Koulun kerhotoiminta edistämässä valmistavan luokan oppilaiden integroitumista.	Selvittää valmistavan luokan oppilaiden integroitumista perusopetuksen ryhmään yhteistoiminnallista oppimista ja kerhotoimintaa hyödyntäen. Edistää kouluikäisten maahan- muuttajasten osallisuutta kouluyhteisössä.	Millä tavalla kerhotoiminta edistää maahanmuuttajalasten integroitumista? 1. Mitkä tekijät edistävät integroitumista? 2. Mitkä tekijät hidastavat integroitumista?	Integroitumista voitiin edistää liikunnallisen kerhotoiminnan avulla. Liikunnan merkityksen tunnistaminen valmistavan luokan oppilaiden integroitumiseen liittyvässä prosessissa on merkittävää sen sosiaalisen luonteen vuoksi.
E. Elina Leinonen. 2013. Perheen sukupolvisuhteet ja kotoutuminen nuorten näkökulmasta.	Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten muutto on nuorten mielestä vaikuttanut sukupolvisuhteisiin, millä tavoin vanhemmat edesauttavat nuorten kotoutumista ja millaiset sukupolvisuhteisiin liittyvät tekijät voiva	Millaisia muutoksia muutto on tuonut lasten ja vanhempien välisiin suhteisiin? Millaiset tekijät sukusuh- teissa edistävät nuorten hyvinvointia maahanmuuttaj- aperheissä? Millaisia ovat sukupolvisuhteiden ne- piirteet, jotka nuoret kokevat hyvinvointiaan ja pärjäämistään heikentävi- ä?	Tutkimuksessa lähes jokainen korosti muuton tuoneen myönteisiä muutoksia perheeseen, perhe koetaan tukevanan yksikkönä. Toisaalta nuori voi kokea, että painetta lunastaa odotukset joita hänelle on muuttoon liittyen asetettu ja aina mieltä askarruttavista asioista ei uskalleta puhua. Perheiden elämässä esiintyvät il- miöt, keskustelunaiheet ja ongelmat koskettavat samoja aiheita kuin

	<p>t hidastaa nuorten suomalaiseseen kouluun ja yhteiskuntaan integroitumista.</p>		<p>missä tahansa muussa perheessä.</p>
<p>F. Grace Ukasoanya. 2013. Social Adaptation of New Immigrant Students: Cultural Scripts, Roles, and Symbolic Interactionism.</p>	<p>Millä tavalla sosiaalinen käyttäytyminen vaikuttaa nuorten maahanmuuttajakouluisten sopeutumiseen, ja millä tavalla koulu voisi antaa tukea maahanmuuttajaopiskelijoille.</p>	<p>Millä tavalla sosiaalinen käyttäytyminen vaikuttaa nuorten maahanmuuttajakouluisten sopeutumiseen, ja millä tavalla koulu voisi antaa tukea maahanmuuttajaopiskelijoille.</p>	<p>Koulu voisi tietoisesti tukea maahanmuuttajaopiskelijoita aktiivisesti selvittämään ja oppimaan mitkä tekijät edesauttavat uuteen ympäristöön sopeutumista, ympäristössä menestymistä, sekä tukea maahanmuuttajaoppilaita tunnistamaan kulttuuriset erot oman alkuperäiskulttuurin ja uuden kulttuurin välillä.</p>